

Farsund kommune
Postboks 100
4550 Farsund

Lyngdal, 15.08.2025
Vår ref. 649671-01

Uttalelse til Statsforvalterens klage av 03.07.25 på kommunens dispensasjonsvedtak for demo-anlegg for høydevindteknologi på Lista, gnr.31 bnr.67

1 Sammendrag og anbefaling

Vi ber kommunen opprettholde vedtaket av 17.06.2025 og oversende saken til klageinstansen for endelig avgjørelse.

Klagen fokuserer ensidig på fugl, og bygger på en lite nyansert fremstilling av dagens situasjon i området, og kunnskapsgrunnlaget. Vi er også uenige i tolkningen / anvendelsen av føre-var prinsippet for dette midlertidige demoanlegget.

Det finnes mange mellomløsninger mellom full, kontinuerlig drift av testanlegget og ingen drift. Denne balansen må gå an å finne gjennom testing og dialog, slik at prosjektet kan gjennomføres med minimale konsekvenser, og bli til nytte for hele samfunnet.

En vurdering av samfunnsnyttene er fraværende, og det blir oversett at dette er et viktig forsknings- og utviklingsarbeid som nettopp skal sikre ny, forskningsbasert kunnskap om høydevindvirkraft som antas å ville ha stor betydning på verdensbasis i en omstilling til grønn energi.

Med de føringer som ligger fra statlig hold på mål for klimagassutslipp og grønn energi, er vi spesielt overasket over at statens representant i regionen ikke omtaler de positive aspektene ved denne FoU-satsningen som det er bevilget store penger til fra Enova og EU.

2 Kommentarer til klagens premisser

2.1 Kunnskapsgrunnlaget

Statsforvalteren vektlegger manglende kunnskapsgrunnlag og klagen hviler på at demonstrasjonsanlegget strider mot nasjonale naturmangfolds-interesser, med vekt på fugl.

Lista Lufthavn er et av landets best kartlagte fagleområder og et av få steder hvor høydevind er systematisk observert tidligere. Det er derfor et svært godt utgangspunkt for videre forskning og utvikling.

Det er utført en begrenset studie utført av NNI i 2018 innenfor de muligheter som da fantes, med en kite i drift. Under avsnitt 3 -gjennomgang av Naturmangfoldslovens §§8-

12, beskrives funn gjort av NNI i 2018 som indikerer liten konflikt med fugl med de forutsetningene for forsøkene som da var mulige.

Etableringen av testanlegget skjer innenfor et avgrenset, reversibelt testopplegg (5 år-herav 3 år driftsfase) og er underlagt vilkår om å levere plan for kunnskapsbygging før oppstart. Driftsmønstre vil bli tilpasset et dynamisk risikobilde. **Demonstrasjonsfasen er selve forutsetningen for å lukke eventuelle kunnskapshull**, i tråd med nml. § 9, og vil kunne bidra til utvikling av effektive avbøtende tiltak relevante for denne teknologien på verdensbasis.

2.2 Dagens arealbruk og proporsjonalitet

Tiltaket skjer innenfor arealet til Farsund lufthavn, og tar ikke i bruk luftrom som ikke allerede er godkjent av luftfartstilsynet. Flyplassen har konsesjon for flyplassdrift og det er årlig i størrelsesorden 3000 flybevegelser i området. Klagen omtaler tiltaket som mer konfliktskapende enn ordinær flydrift, men erkjenner samtidig at rullebanen allerede er beskyttet av luftromsrestriksjoner og at Luftfartstilsynet er positivt så lenge sikkerheten ivaretas. **Vi kan ikke se at Statsforvalteren i sin uttalelse vektlegger i positiv retning, at dette er et flyplassområde i drift som er sikret i kommunedelplan, og hvor det allerede i dag er aktivitet både på bakken og i luftrommet.**

I verneforskriften for Slevdalsvannet naturreservat som ligger like nord-vest for flyplassområdet er bruk og vern vurdert samlet. Flyplassdrift og naturvernhensyn skal balanseres over tid. Konsulentrådet konkluderte med lav risiko ved våtmarksfugl. Restaureringstiltaket ble designet for å unngå stor vannfugl. Verneforskriften åpner for unntak ved søknad, og vernet er tilpasset eksisterende planer og utviklingsmål for flyplassen. Dette til tross for at våtmarkens internasjonale betydning er vektlagt.

For anlegget det søkes om, er teknologien modulær, midlertidig og terrenginngrep begrenses til plassering av containere /bakkstasjoner innenfor flyplassområdet. Driften kan styres enkelt, og vil bli tilpasset annen aktivitet og andre interesser. **Eventuelle negative effekter på fugl kan derfor stoppes umiddelbart.**

3 Naturmangfoldsloven §§8-12

§ 8.(kunnskapsgrunnlaget)

Kunnskapsgrunnlaget om eksisterende situasjon vurderes å være godt. Fuglelivet på Lista inkludert i nærområdet for omsøkt tiltak, er godt dokumentert og kjent. Kunnskapsgrunnlaget om virkning av demonstrasjonsanlegg som omsøkt, er enda mangelfullt på grunn av at dette er ny teknologi i verdenssammenheng. Det er utført en begrenset studie utført av NNI i 2018 innenfor de muligheter som da fantes, med en kite i drift. Dette studiet gav lovende resultater. Studien inkluderte feltarbeid over 9 dagsverk samt analyser og rapportering. Planlegging, feltarbeid, analyser og rapportering ble utført av fagbiolog/zoo-økolog Arnold Håland, leder i NNI. Det vises til NNI rapport 520 og

oppsummering i konsesjonssøknaden, for nærmere metodebeskrivelse og detaljerte resultater.

Risikoen for negative påvirkninger på fuglelivet fra AWE-anlegget er i rapporten fra NNI vurdert ut fra tilgjengelige testdata og hypoteser basert på fuglers adferd. Testene i juni og september 2018 viste få fugler i testområdet og en lav frekvens av interaksjoner mellom fugler og kite-lina. Ingen kollisjoner ble registrert, og det ble kun sett to tilfeller av unnvikelse. Disse funnene antyder at testflyginger utført under kontrollerte forhold, på dagtid og med middels til sterk vind, har begrenset direkte påvirkning på hekkende og trekkende fugler.

Det ønskes nå å bygge et mye mer omfattende kunnskapsgrunnlag som vil bli en uvurderlig ressurs for den globale utbyggingen som kreves for å nå nullutslipp. Dette gjøres på en måte som vurderes å være innenfor rammene av «føre-var prinsippet» jf. vurdering i teksten under.

§ 9.(føre-var-prinsippet)

«Føre-var prinsippet» tilsier at en skal handle med varsomhet og ta forhåndsregler. Her er det gjort en forhåndsstudie av NNI v. Arne Håland, som gjør at en allerede nå kan si noe om virkning, om enn på et begrenset datagrunnlag. På dette grunnlaget har en så lagt inn avbøtende tiltak som gjelder begrensnings av driftstid og tilpasning av drift, beskrevet i konsesjonssøknaden og dispensasjonssøknaden, som skal følges i testperioden. **Det skal utføres datainnsamling fra observasjonsstudier i driftstiden, og driften skal benytte data derfra for å tilpasse driften. Periodevis vil dette medføre driftsstans.** Se beskrivelsen under §12 om driftsmetoder.

Et premiss for å kunne bygge et godt kunnskapsgrunnlag er imidlertid at det finnes en viss fugleaktivitet i nærheten av testanlegget, ellers vil det ikke være mulig å tilegne seg tilstrekkelig nødvendig kunnskap for å utforme regelverk som angir gode avbøtende tiltak for denne type anlegg. Lokaliseringen er god, da luftrommet her allerede er i bruk av fly og droner, men hvor det likevel er tilstrekkelig fugleaktivitet til å kunne avdekke konsekvenser.

Kommunen har satt som vilkår i sitt dispensasjonsvedtak at det skal leveres en plan for kunnskapsbygging før oppstart. Planen skal forelegges Statsforvalteren i Agder for innspill før godkjenning. Om det vurderes hensiktsmessig å gjøre de angitte avbøtende tiltakene jf. pkt.1-3 i teksten under juridisk bindende i vedtaks form, så kan de legges til som forutsetninger for vedtaket, herunder krav om driftsstopp ved alvorlige funn.

§ 10.(økosystemtilnærming og samlet belastning)

Observasjonsstudier i driftstiden skal gi mer innsikt i samlet belastning på fuglelivet. Driften skal tilpasses, og midlertidig driftsstans iverksettes, ved behov. Erfaringene og dataene fra Lista vil bidra til å utvikle retningslinjer for hvordan utbygging av høydevind kan gjennomføres med minimale økologiske konsekvenser. Dette vil være en uvurderlig ressurs for den globale utbyggingen som kreves for å nå nullutslipp.

§ 11.(kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)

Tiltakshaveren skal ifølge søknaden gjennomføre en rekke tilpasninger for å hindre miljøforringelse. Dette gjelder både innhenting av kunnskap og avbøtende tiltak. Det vil føre til merkostnad i prosjektet, som bæres av tiltakshaver.

§ 12.(miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

Kort varighet med 3 års driftstid, flyttbare konstruksjoner og reversible terrenginngrep tilsier miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder. Videre er det angitt konkrete tiltak som gir god planmessighet for innsamling av miljødata, samt avbøtende tiltak.

Tiltak:

1. Begrense drift i sensitive perioder: I år 1 og 2 vil vi begrense oktoberdriften til ett AWE-system, med gradvis opptrapping basert på kontinuerlige observasjoner. Våren, som også er en kritisk periode, vil bli grundig kartlagt.
2. Tilpasse drift etter fugleaktivitet: Driften vil tilpasses perioder med høy fugleaktivitet, særlig under trekk i mørketiden, der midlertidig driftsstans vil være et sentralt avbøtende tiltak.
3. Bygge kunnskap for fremtidig utbygging: Erfaringene og dataene fra Lista vil bidra til å utvikle retningslinjer for hvordan utbygging av høydevind kan gjennomføres med minimale økologiske konsekvenser. Dette vil være en uvurderlig ressurs for den globale utbyggingen som kreves for å nå nullutslipp. Kitemill bør gjennomføre mer omfattende observasjonsstudier etter oppstart av anleggets driftsperiode for å vurdere den samlede belastningen på fuglelivet. Kommunen har satt som vilkår i sitt dispensasjonsvedtak at det skal leveres en plan for kunnskapsbygging før oppstart. Planen skal forelegges Statsforvalteren i Agder for innspill før godkjenning

4 Klima,- og energiperspektivet /samfunnsnytte

Det er nasjonalt vedtatt ambisiøse klimamål for 2030 og 2050. Kitemills høydevindkraftverk, kan produsere samme mengde energi som konvensjonelle vindturbiner og solkraft, men med 75-90 prosent mindre materialbruk. Dette vil kunne demonstreres i praksis gjennom dette prosjektet. Teknologien regnes som et av de største internasjonale gjennombruddene innenfor fornybar energi de siste tiårene, også nasjonalt har vindkraftteknologien et stort potensial. Konvensjonell vindkraft på land er svært konfliktfylt, svært arealkrevende og får store landskapsmessige konsekvenser.

I dispensasjonssøknaden er det beskrevet punktvis hvordan et slikt høydevindkraftanlegg er fordelaktig med tanke på miljømessig bærekraft og økonomisk bærekraft, sammenlignet med eksisterende teknologi.

I rapporten «*På lag med naturen og samfunnet: utvikling av fremtidens energisystem*» (Multiconsult, 2025), er et av de sentrale funnene at det innen natur og biodiversitet er behov for å styrke FoU- innsatsen. Det beskrives at det er en skjevhet i forskningen med

stort fokus på enkeltteknologier og enkeltarter, dette indikerer et behov for flere studier som ser på sumvirkningene av energisystemet på natur og biodiversitet på større skala og over lengre tid.

Omsøkt demonstrasjonsanlegg er finansiert av EU (45 %) og Enova, nettopp for å etablere nødvendig beslutningsgrunnlag før kommersiell utrulling.

Vi kan ikke finne at Statsforvalteren avveier denne samfunnsnyten opp mot naturverdiene.

5 Videre samarbeid

Kitemill har samarbeidet med ledende FoU- og kunnskapsmiljøer i Europa for å kartlegge konsekvensene AWE har på miljø og lokalsamfunn under drift. Det er gjennomført inngående konsekvensanalyser på de berørte partene som bruker flyplassen. Relevant forskning og ekspertvurderinger fra blant annet Universitetet i Delft og NNI er innhentet for å sikre et sterkt faglig grunnlag for konsesjonssøknaden. I testperioden skal en fortsette undersøkelser. Det skal utvikles gode metoder for sambruk med berørte parter, og konsekvensene for lokalsamfunnet, fuglelivet og støyutslipp under normal drift og FoU skal vurderes.

Kitemill/NAWEP er innstilt på å:

1. Fremlegge detaljert overvåkings- og adaptiv forvaltningsplan i dialog med Statsforvalteren før teststart.
2. Inngå avtale om årlig, offentlig rapportering av fugledata, slik vilkåret i kommunens vedtak forutsetter.
3. Delta i et felles faglig forum med Statsforvalteren, kommunen, Miljødirektoratet og Lista fuglestasjon for å sikre løpende kunnskapsdeling.

6 Likebehandling og forvaltningsrett

Myndighetene har tidligere godtatt midlertidige energiprosjekter med usikkerhet i kunnskapsgrunnlaget, under forutsetning av overvåking og vilkår. Dette gjelder blant annet en sak i Gulen kommune hvor et negativt utfall av settestatsforvalters (Rogaland) klagebehandling, ble omgjort av Kommunal-, og distriktsdepartementet. Saken gjaldt en testturbin for vindkraftanlegg til havs «Endring av reguleringsplan for Gulen Industrihamn», vedtak 28.06.24. Endringen ble gjort som en forenklet prosess jf. PBL § 12-14, og ble påklaget av Statsforvalteren i Vestland. Statsforvalteren i Vestland viste spesielt til negative konsekvenser knyttet til fugletrekket og til hekkende, næringsøkende og overvintrende fugler i nærområdet. Kommunens vedtak ble opphevet av Statsforvalteren i Rogaland under klagebehandlingen, men senere ble opphevelsesvedtaket omgjort av Kommunal- og distriktsdepartementet, og kommunens vedtak stadfestet. Til tross for at departementet konkluderte med at kommunen sitt vedtak lider av en saksbehandlingsfeil, konkluderte de med at det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket bestemmende på vedtakets utfall.

Sammenlignbart med Kitemills testanlegg, var det i Gulen manglende kunnskapsgrunnlag om virkning av testanlegget, men godt kunnskapsgrunnlag om naturmangfoldet. Saken ble fulgt opp med vilkår i bestemmelser til plan og i konsesjonssaken, hvor det var krav om detaljplan og konkrete avbøtende tiltak.

Å nekte Kitmill samme mulighet kan oppfattes som brudd på prinsippet om likebehandling, jf. forvaltningsloven § 17, samt på forvaltningspraksis om konsekvent vurdering av «føre-var prinsippet.»

7 Konklusjon

Klagen hviler på antakelser om at demonstrasjonsanlegget strider mot nasjonale naturmangfoldsinteresser, med vekt på fugl. Det pekes på «føre-var prinsippet» NML §9. Forberedende NNI-studie fra 2018 antyder at dette ikke er tilfelle. Men studiet er riktig nok svært begrenset, og det skal utføres omfattende studier under omsøkt driftsperiode.

Dette er et midlertidig testanlegg som installeres nettopp for å kunne samle inn data. Anlegget er enkelt å betjene og kan tilpasses annen aktivitet og andre interesser, hvor fugleliv er en sentral problemstilling. Driftsstans vil være nødvendig i enkelte perioder med høy fugleaktivitet.

En plan for kunnskapsbygging før oppstart er et vilkår fra kommunen i dispensasjonsvedtaket. Kitemill ønsker et omfattende samarbeid og kunnskapsdeling med Statsforvalteren, sentrale og lokale myndigheter og interesseorganisasjoner under vegs.

Å stanse et begrenset, ikke-kommersielt FoU-prosjekt vil være alvorlig for utvikling av høydevindteknologi, ikke bare i Norge, men også i Europa, og undergrave EUs og Norges mål om klimaomstilling. EU har satset på Kitemill som selskap, og en stans nå kan svekke EU sin posisjon innenfor høydevindteknologi.

Kitemill har vurdert ulike lokaliseringer for dette tidligfase demoanlegget, men flere er uaktuelle på grunn av værforhold, villrein eller sivil og militær luftfart. Det er konkludert i konsesjonssøknaden at Lista er det stedet som er egnet i Norge av mange grunner. Å ikke tillate testanlegget kan være svært dramatisk også for Kitemill som selskap.

En dispensasjon for testanlegget gir nødvendige muligheter for testing av teknologien, men på vilkår som tar hensyn til omgivelsene. Driften er fleksibel og kan tilpasses ulike interesser. Konsesjonsbehandlingen vil vurdere konkrete tiltak som vil være en forutsetning for drift. Slike tiltak er allerede foreslått i konsesjonssøknaden. **Det finnes mange mellomløsninger mellom full, kontinuerlig drift av testanlegget og ingen drift. Denne balansen må gå an å finne gjennom testing og dialog, slik at prosjektet kan gjennomføres og bli til nytte for hele samfunnet.**

Vi anbefaler derfor på det sterkeste at Farsund kommune fastholder sitt positive vedtak med vilkår, og at klageinstansen opprettholder dette.

Med vennlig hilsen
Asplan Viak AS

Torhild Hessevik Eikeland
Arealplanlegger / kontorleder Lyngdal

Telefon 97669802
E-post torhild.eikeland@asplanviak.no